

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертацію Олійник Катерини Вікторівни
«МЕТАЖАНРОВІ ІНТЕНЦІЇ МІСТЕРІЇ І ТВОРЧИСТЬ ЛЕСІ УКРАЇНКИ»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
в галузі знань 03 Гуманітарні науки за спеціальністю 035 Філологія

Дослідження Олійник Катерини Вікторівни, яке присвячене метажанровим інтенціям містерії у творчому доробку Лесі Українки, *новаторське й актуальне* з огляду на його теоретико-літературну направленість. У ньому детально опрацьовано концепцію модифікації жанру містерії із врахуванням історично-еволюційних процесів розвитку вітчизняної культури, розмежування жанрових та метажанрових особливостей, світоглядних трансформацій тощо.

З огляду на ці фактори у роботі чітко прописані *методологічні основи*, які знайшли відображення у першому розділі дисертації, що передусім виявилось у характеристиці категорій міфу та культу в античний період розвитку містерії, релігійної драми середньовічної епохи, еволюції містерійних творів в українському літературному просторі від давнини до сучасності. Підсумковим етапом вступної частини наукової роботи стало створення метажанрової матриці містерії, що вказує на системність і хронологічність дослідження.

У другому розділі «Тенденції розвитку жанру містерії в українській літературі» увиразнено *об'єкт дослідження*, яким стали не лише драматичні та ліричні твори Лесі Українки, а й інші вітчизняні містерії: «Слово про збурення пекла» невідомого автора, «Великий льох» Т. Шевченка, «Спокуса» Панаса Мирного, «Містерія» Т. Осьмачки, «Гарбузова містерія» О. Девлад-Запорожця, «Іконостас України» Віри Вовк, «Maidan inferno, або Потойбіч пекла» Неди Нежданой. Розширення опрацьованого текстового масиву надає науковим тезам більшої вірогідності і систематизує теоретико-літературний контекст дослідження. Накладаючи містерійну метажанрову матрицю поетапно на тексти різних періодів у вітчизняному письменстві, авторка дисертації виділила

основні прерогативи розвитку містерії на вітчизняному ґрунті. Цей методологічний підхід є дуже вдалим і підводить упригол до містерійних творів Лесі Українки.

З метою глибшого осмислення фактичного матеріалу *необхідно було б включити до опрацьованого текстового масиву поетичну збірку «Філософські містерії» Івана Огієнка, яка гармонійно доповнює світоглядну картину вітчизняної містерії у релігійному/біблійному контексті і тісно переплітається із бароковою традицією.* Використані цим автором архетипні моделі виразно перегукуються із творами Лесі Українки, на що варто звернути належну увагу.

Також під час аналізу тексту дисертації виникають принагідні запитання, *чи в процесі дослідження проведено дефінітивне зіставлення понять «містерія» та «карнавал» і чи відстежено елементи карнавалу в проаналізованих у дисертації художніх творах.*

Однак ці **запитання та рекомендації** не применшують вартості проведеного дослідження і не ставлять під сумнів його системний та продуманий характер, що, зокрема, засвідчують наукові тези, доведені у третьому розділі дисертації «Містичне та містерійність у творчості Лесі Українки».

Здобувачка приділила однакову увагу як ліриці Лесі Українки містерійного характеру, так і її драмам-містеріям, виокремивши «Лісову пісню» як вершину творчого доробку письменниці. У цих трьох композиційних елементах роботи метажанрова матриця містерій прописана детально, поглиблено, з індивідуальним підходом, міжкультурними та міжособистісними паралелями, що надає дослідженню значної міри **оригінальності та самостійності.**

Особливу увагу варто звернути на пункт 3.2 «Сакральні перетини містичного та містерійного у драматичних творах Лесі Українки», який по суті є квінтесенцією авторської концепції зв'язку мистецьких поколінь, стилів та жанрів у межах містеріального підходу до зображення земних і поземних реалій. Запропонований наприкінці дослідницького проекту аналіз «Лісової

пісні» крізь призму образних і стилістичних особливостей на прикладах ілюструє достовірність поставленої наукової тези щодо трансформації містерії від окремого жанру до метажанрового виявлення та увиразнення.

Авторка дисертації із віртуозністю зрілого науковця підводить до цього висновку, попередньо у першому розділі зауважуючи: «Залученню містерійної матриці в новій художній якості на початку ХХ ст. в літературі та мистецтві загалом сприяла тенденція до всезагального духовного відновлення або ж оновлення, до пошуків втраченої цілісності світосприйняття, універсальної формули буття. У модерну добу метажанрова містерійна парадигма стала основою для витворення різножанрових творів з тяжінням до філософського осягнення буття та місця людини в світі людей та її взаємодії зі Всесвітом» (с. 64).

Інтертекстуальний підхід до Лесиного Слова у третьому розділі є **практичним втіленням завдань**, поставлених здобувачкою і успішно нею досягнутих. Відтак можемо ствердити, що в роботі **унерше** комплексно розглянуто вплив містерійного складника на процес авторського жанротворення в драматургії Лесі Українки і досліджено метажанрові складники містерії у драмі-феєрії Лесі Українки «Лісова пісня» у внутрішньотекстуальному та інтертекстуальному наративах. Натомість важливим **теоретичним надбанням** стало дослідження процесу формування метажанрового дискурсу містерії на прикладі вітчизняних містерій різних літературних епох.

Термінологія дисертації вирізняється продуманістю, доцільністю і повною дефінітивною обґрунтованістю у першому розділі. Науковий стиль її авторки не викликає жодних застережень, у роботі, попри незначні описки формального характеру, відсутні стилістичні та змістові огріхи, що дозволяє засвідчити високий рівень проведеного дослідження.

Робота достатньою мірою апробована, у доробку авторки п'ять статей у вітчизняних фахових збірниках, сім публікацій за матеріалами міжнародних конференцій і одна стаття англійською мовою у часописі, індексованому в наукометричних базах Web of Science та Index Copernicus. Додатково здобувачка

публікувала свої напрацювання у молодіжному науковому збірнику «Scripta manent».

Отже, дисертація Олійник К. В. відповідає паспорту спеціальності 035 Філологія, що забезпечується предметною областю та основними методами дослідження. У ній розроблено, теоретично обґрунтовано і експериментально доведено трансформаційні особливості жанру містерії, яка в історичному процесі розвитку набуває метажанрових характеристик.

Представлені в дисертації наукові положення, постановка мети і завдань, структура, рекомендації та практичні висновки є результатом новаторських авторських ідей і самостійного їх втілення в теоретичній та експериментальній частинах праці, що засвідчує високий рівень засвоєння здобувачкою методології наукової діяльності.

Дисертаційна робота Олійник Катерини Вікторівни «Метажанрові інтенції містерії і творчість Лесі Українки» відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» (зі змінами) і «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44). Здобувачка заслуговує на присудження їй ступеня доктора філософії за спеціальністю 035 Філологія галузі знань 03 Гуманітарні науки.

Рецензент:

доктор філологічних наук, професор,

завідувач-професор кафедри полоністики і перекладу

Волинського національного університету

імені Лесі Українки

Світлана СУХАРЄВА

